

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בס"ד, גליון תקסט, פרשת משפטים, תשפ"ד

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

טל: 052-7611435 y.b.daskal@gmail.com

במקום האסור אינו ודאי נזק, ואינו אלא גרמא בלבד, וגרמא בנזיקין פטור.

אבל באמת, בסימן רכב הארכנו, בדין מי שהניח זבל ליד חצר חבירו, ועל ידי זה נקנס בעל החצר, דחייב לשלם, עיין שם באריכות, דביארנו, דכיון שבאמת העיריה קונסת את מניח הזבל, הרי שהחוב הוא של מניח הזבל, אלא שלא יודעים מי הוא המניח, לכן מחייבים את בעל החצר. ולפי זה, גם בנידון דידן, הם מחייבים את זה שהחנה את הרכב במקום האסור, אלא שבדרך כלל הוא בעל הרכב, והוא אחראי לכל מה שעושים ברכבו, לכן חייב המניח של הרכב.

העולה מזה: מי ששאל רכב חבירו, והחנה את הרכב בתוך ימי שאלה במקום שאסור בחניה, וקנסו את בעל הרכב, חייב השואל לשלם. ואין זה גרמא, כיון שהם מחייבים את זה שהחנה את הרכב במקום האסור, אלא שבדרך כלל הוא בעל הרכב, והוא אחראי לכל מה שעושים ברכבו, לכן חייב המניח של הרכב.

שאל רכב חבירו, להיכן צריך להחזירו

יש לברר, בשואל רכב מחבירו, האם צריך להחזירו דוקא לאותו מקום שקיבלו, או שיכול להחזירו לכל מקום אחר. והנה בחושן משפט (רצג, א – ב) פסק המחבר, וז"ל "אין המפקיד יכול לתבוע הפקדון אלא במקום שהפקידו לשם, שאם הפקידו אצלו בטבריא אינו יכול לתבועו בצפורה. אבל בכל מקום שירצה הנפקד להחזיר למפקיד פקדונו, צריך לקבלו. אפילו נתנו לו בעל כרחו, חשיבה נתינה, ופטור כו' במה דברים אמורים, ביישוב. אבל אם הפקיד אצלו ביישוב והביא פקדונו במדבר, אינו מקבלו ממנו, אלא יאמר לו: הרי הוא באחריותך עד שתחזירנו לי ביישוב כדרך שהפקדתיו אצלך ביישוב" עכ"ל.

מבואר, דשואל יכול להחזיר בכל מקום, ולא דוקא למקום שנטלו, אבל דוקא למקום ישוב ולא למקום סכנה, ואם מחזירו למדבר אין זו חזרה, וחייב השואל בכל נזק שיהיה לפקדון. וכל זה דוקא אם שאל במקום ישוב, אבל אם שאלו ממקום מדבר, יכול להחזירו למקום מדבר, דהרי דקדק המחבר וכתב "כדרך שהפקדתיו אצלך ביישוב", וזה פשוט. אבל אם הפקיד במדבר, אין חייב להחזיר ליישוב.

העולה מזה: שואל יכול להחזיר בכל מקום, ולא דוקא למקום שנטלו, אבל דוקא למקום ישוב ולא למקום סכנה, ואם מחזירו למדבר אין זו חזרה, וחייב השואל בכל נזק שיהיה לפקדון. וכל

החנה רכב שואל במקום האסור – וקנסו בעליו

ובו יבואר: א. האם השואל חייב להחזיר את השאלה בדיוק לאותו מקום ששאל. ב. שאל בעיר והחזיר במדבר, ונאנסה. ג. שאל במדבר והחזיר במדבר, ונאנסה. ד. שאל בעיר, ונעשה המקום סכנה, והחזירו לאותו מקום, האם חייב באונסין. ה. שלח עם בנו הקטן צלוחית זכוכית לקנות שמן, והחנוני מילא בה שמן ונשברה - מי חייב. ו. שאל רכב ממקום המותר/האסור בחניה, והחזירו למקום האסור בחניה, ובעליו נקנסו מי חייב.

הנידון

"שאלתי רכב מחברי. הרכב היה חונה במקום שאסור לחנות [אדום לבן], כשהחזרתי את הרכב, החנתי אותו באותו מקום. למחרת, קיבל חברי קנס על חניה במקום האסור. חברי תובע אותי על הנזק, האם אני חייב".

תשובה

אם בזמן שנטל את הרכב, לא היה פקח רגיל להגיע, או שהבעלים החנו אותו לזמן קצר, השואל חייב. אבל הוא היה חונה זמן רב במקום האסור, ובזמן שפקח עלול לבוא, והבעלים לא חששו מזה, השואל פטור.

ביאור התשובה

ביאור צדדי הספק

יש לברר כמה וכמה דברים: א. האם השואל צריך להחזיר את השאלה בדיוק לאותו מקום שקיבל, או יכול להחזיר למקום אחר. ב. הגורם קנס לרכב חבירו, האם חייב, או שאינו אלא גרמא.

נסע ברכב חבירו והחנה אותו במקום האסור, וקנסו את בעל הרכב – מי משלם

יש לעיין מה הדין אם שאל רכב מחבירו, והחנה את הרכב בתוך ימי שאלה במקום שאסור בחניה, וקנסו את בעל הרכב, האם חייב השואל לשלם. דאף על פי ששואל חייב אפילו באונסין, מכל מקום יש לומר דהני מילי בנזק של החפץ השאול, שאם ניזק, חייב לשלם אפילו נעשה הנזק באונס, אבל אם קנסו את הבעלים, לא נעשה נזק לחפץ כלל, אלא שעל ידו נגרם נזק לחבירו, ואין זה גרמי, דזה שהחנה

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

שכיון שהאב לא חשש לזה, ונתן לבנו לשמור אין החנוני צריך לחשוש יותר מהאב. מבואר דעל הצלוחית פטור אפילו נטלו מיד הקטן, והחזירו לו, דכיון שאביו לא חשש להניח את הצלוחית ביד הקטן, אין החנוני צריך לחשוש יותר מהאב. וכן הוא מבואר בערוך השולחן (שם, סעיף ג) וז"ל "ולכן אם שלח האב צלוחית ביד הקטן, ומדד החנוני לתוכה, אם שברו הקטן, פטור החנוני אפילו תפסה החנוני בידו ומסרה אח"כ להקטן, דכיון שמסר להקטן אותה כלי עצמה אין שמירתה עליו" עכ"ל.

העולה מזה: אם שלח האב צלוחית ביד הקטן, ומדד החנוני לתוכה, אם שברו הקטן פטור החנוני אפילו תפסה החנוני בידו ומסרה אח"כ להקטן, דכיון שמסר להקטן אותה כלי עצמה אין שמירתה עליו.

שאל רכב והחזיר למקום האסור בחניה

עכשיו נבוא לבאר מה הדין אם שואל החזיר את הרכב השואל למקום האסור בחניה [אדום לבן], ובעל הרכב נקנס, האם חייב לשלם לבעל הרכב את הקנס. ולפי המבואר, אם הרכב היה חונה במקום המותר בחניה, בודאי חייב השואל, שכבר ביארנו שאין זה גרמא, שהם מחייבים את החונה, אבל קונסים את בעל הרכב.

אבל באופן שנטל את הרכב ממקום האסור בחניה, לכאורה נראה דפטור משני טעמים: א. כבר מבואר לעיל, שאם שואל ממקום סכנה יכול להחזיר את החפץ השואל למקום סכנה, ורק אם שאל בעיר אינו יכול להחזירו במדבר. ב. מבואר בבבא בתרא, שאם שלח בנו עם צלוחית, אין החנוני חייב, דכיון שהבעלים לא חוששים אין צריך החנוני לחשוש, לכן גם בנידון דידן, אם הבעלים אינם חוששים להחנות הרכב במקום האסור, גם השואל אין צריך לחשוש. זה הנראה לכאורה.

וכשהרציתי את הדברים לפני חתני היקר הר' דוד בצלאל למשפחת אשר הי"ו אמר, שיש צד שני בדבר. דבאמת אנשים יודעים מתי יש חשש שפקח יבוא, ומתי לא. וכן יודעים כמה זמן כדאי לקחת סיכון. לפיכך, מי שיודע שבלילה אין פקחים, והשואל לקח את הרכב בלילה והחזירו ביום למקום האסור, יש לחייב את השואל, כיון שיתכן מאוד שבדעת הבעלים היה לנסוע עם הרכב בבוקר לפני החשש שיגיע פקח. או אם הבעלים החנו את הרכב לזמן קצר, והשואל החזירו במקום לזמן ארוך במקום האסור בחניה, זה דין אחר, וכדו'. לכן צריך הדיין לבדוק כל דבר לגופו של עניין. ודבריו נכונים מאוד. ופי חכם חן.

זה דוקא אם שאל במקום ישוב, אבל אם שאלו במקום מדבר, יכול להחזירו למקום מדבר.

שאלו ממקום שאינו סכנה ונעשה מקום סכנה

ויש לעיין, מה הדין אם שאל רכב מהשואל בזמן שהמקום לא היה מקום סכנה, ופרצה מלחמה באותו מקום לאחר ששאל, ויש בידו אפשרות להחזירו למשאל למקום שאינו סכנה, ולא חשש לזה, אלא החזירו לאותו מקום ששאל. ונראה פשוט, דחייב השואל באונסין ואין זו חזרה, דכיון שאין חייב להחזיר לאותו מקום בדיוק ששאלו, שהרי אם שאל בעיר יכול להחזיר לשואל בעיר, ולא דוקא לאותו מקום בדיוק, כמו כן הדין להפך, שאם שאל כשהמקום לא היה סכנה, אסור לו לאבד את ממונו של השואל, וחייב להחזירו למקום שאינו מקום סכנה.

העולה מזה: שאל כשהמקום לא היה סכנה, אסור לו לאבד את ממונו של השואל, וחייב להחזירו למקום, שאינו מקום סכנה.

שלח עם בנו הקטן צלוחית זכוכית למלא שמן, ומילא לו החנוני ונשברה - מי חייב

והנה פסק המחבר בחושן משפט (קפח, ב) וז"ל "השולח בנו קטן אצל החנוני, (ונתן בידו פונדיון, שהוא שני איסרין, ונתנו לחנוני) ומדד לו באיסר שמן, ונתן לו את האיסר ואבד את השמן ואת האיסר, החנוני חייב לשלם, שלא שלחו אלא להודיעו, ולא היה לו לשלח אלא עם בן דעת; וכן כל כיוצא בזה. הגה: ועל הצלוחית שנתן המשלח ליד הקטן ומדד החנוני לתוכו, אם שברו הקטן, החנוני פטור" עכ"ל.

מבואר, שעל הצלוחית פטור, כיון שבעל הבית שלחו עם הקטן, מה שאין כן השמן והאיסר. וביתר ביאור כתב הסמ"ע (שם ס"ק ו) וז"ל "לא היה לשלחו אלא עם בן דעת. ודוקא בפונדיון שנשאר בעין ביד החנוני הוא דאמרינן הכי, דכיון דהפונדיון דאבי הקטן הוא, אין לו ליהנות ממנו עד שיגיע לאב חליפין בעדו, מה שאין כן בצלוחית שלא נשאר ביד החנוני, אין עליו לשומרו יותר מהאב עצמו שמסרו להקטן, ואף שלקחו החנוני בידו למדוד ביה להקטן, מה בכך, אבידה מדעת אביו מעיקרא היתה, והוא הדין אם היה מחזיר הפונדיון בעין ליד הקטן ולא היה רוצה לשלוח על ידו כלום, ונאבד מיד הקטן, היה פטור החנוני" עכ"ל הסמ"ע.

והנה מה שכתב שפטור על הצלוחית כי היא אבדה מדעת, אין הכוונה כדין אבדה ממש, שהרי אם נטלו ממנו היה לו לשמרו, אלא הכוונה

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ואם מחזירו למדבר אין זו חזרה, וחייב השואל בכל נזק שיהיה לפקדון. וכל זה דוקא אם שאל במקום ישוב, אבל אם שאלו ממקום מדבר, יכול להחזירו למקום מדבר.

ג. שאל כשהמקום לא היה סכנה, אסור לו לאבד את ממונו של השואל, וחייב להחזירו למקום, שאינו מקום סכנה.

ד. אם שלח האב צלוחית ביד הקטן, ומדד החנוני לתוכה, אם שברו הקטן פטור החנוני אפילו תפסה החנוני בידו ומסרה אח"כ להקטן, דכיון שמסר להקטן אותה כלי עצמה אין שמירתה עליו.

ה. שאל רכב ממקום האסור בחניה, והחזירו למקום האסור בחניה. אם בזמן שנטל את הרכב, לא היה פקח רגיל להגיע, או שהבעלים החנו אותו לזמן קצר, השואל חייב. אבל הוא היה חונה זמן רב במקום האסור, ובזמן שפקח עלול לבוא, והבעלים לא חששו מזה, השואל פטור.

ואין לומר דהשואל היה חייב להחזיר בדיוק לאותו מקום שממנו לקח את הרכב, דהרי נתבאר שהשואל אינו חייב להחזירו בדיוק לאותו מקום, וכיון שכשלקחו לא היה המקום סכנה לקנס, ועכשיו הוא מקום סכנה לקנס, אין לו להחזירו לאותו מקום, כמו שביארנו לעיל.

העולה מזה: שאל רכב ממקום האסור בחניה, והחזירו למקום האסור בחניה. אם בזמן שנטל את הרכב, לא היה פקח רגיל להגיע, או שהבעלים החנו אותו לזמן קצר, השואל חייב. אבל הוא היה חונה זמן רב במקום האסור, ובזמן שפקח עלול לבוא, והבעלים לא חששו מזה, השואל פטור.

דינים העולים:

א. מי ששאל רכב חבירו, והחנה את הרכב בתוך ימי שאלה במקום שאסור בחניה, וקנסו את בעל הרכב, חייב השואל לשלם. ואין זה גרמא, כיון שהם מחייבים את זה שהחנה את הרכב במקום האסור, אלא שבדרך כלל הוא בעל הרכב, והוא אחראי לכל מה שעושים ברכבו, לכן חייב המניח של הרכב.

ב. שואל יכול להחזיר בכל מקום, ולא דוקא למקום שנטלו, אבל דוקא למקום ישוב ולא למקום סכנה,

